

Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātnes padomes, Latvijas Zinātņu akadēmijas un Latvijas Zinātnieku savienības laikraksts

10 (573)

ISSN 1407-1479

2019. gada 20. maijs

PAR BALTIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJU INTELEKTUĀLĀS SADARBĪBAS 16. KONFERENCI “GĒNI: NO PAGĀTNES LĪDZ NĀKOTNEI”

Baltijas Zinātņu akadēmijas medaļas pasniegšana akadēmiķim Īzakam Rašalam. No kreisās: Tarmo Somere, Igaunijas Zinātņu akadēmijas prezidents, Īzaks Rašals, Ojārs Spārītis, Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidents, Jūras Banis, Lietuvas Zinātņu akadēmijas prezidents

Foto V. Valuckiene (Lietuvas Zinātņu akadēmija)

Šī gada 2. un 3. maijā Viļņā, Lietuvas Zinātņu akadēmijas pilī, kas atrodas galvaspilsētas centrālajā ielā, pāris simtu metru attālumā no Vecpilsētas un Viļņas katedrāles, notika Baltijas Zinātņu akadēmiju kārtējā konference. Par tās galveno zinātnisko tēmu lietuvieši bija izraudzījušies – risināt gēnu problēmas, kas atspoguļojas arī konferences nosaukumā “Gēni: no pagātnes līdz nākotnei”. Tēmas aktualitāte ir iezīmēta ar šī gadsimta lielo atklājumu – cilvēka genoma noskaidrošanu, kā arī Lietuvas zinātnieku pastiprināto interesi par dzīvības zinātnēm.

Konferencē piedalījās starptautiski atzīti pētnieki no visām trim Baltijas valstīm, kā arī no Vācijas un Somijas. Latvijas delegācijas dalībnieki nolāsija piecus referātus konferences pirmajā dienā, kura bija veltīta molekulārai ģenētikai, genoma pētījumiem un to pielietojumiem. Kopējā klausītāju auditorija bija 65 cilvēki. Atklāšanas uzrunās piedalījās visu trīs Baltijas valstu Zinātņu akadēmiju prezidenti Tarmo Somere (*Soomere*), Jūras Banis (*Banys*) un Ojārs Spārītis, kā arī Polijas ZA viceprezidents Romualds Zabielskis (*Romuald Zabielski*) un Somijas ZA pārstāve, profesore Sirpa Jalkanena (*Jalkanen*). Ievadrunās izskanēja divas labas domas: (1) sabiedrībai ir vajadzīgi pierādījumus balstīti padomi (T. Somere) un (2) ir vajadzīga alianse Baltijas valstu starpā. Šo Raiņa domu klātesošajiem atgādināja LZA prezidents O. Spārītis.

Tartu Universitātes Genoma centra direktors, profesors Andress Metspalu atklāja zinātnisko sesiju. Par viņa publikāciju un pētījumu kvalitāti liecina >110 publikācijas dažādos *Nature* sērijas žurnālos (visvairāk – 64 publikācijas – *Nature Genetics*). A. Metspalu referāts skāra plašu virzienu – no biobankas līdz personālai medicīnai. Runājot par otrā tipa cukura diabētu, viņš izvirzīja iedzimtos poligēnos riska rādītājus. Viriešiem pēc 70 gadu vecuma risks saslimt ar otrā tipa diabētu tuvojas 45%, kas tikai pieaug, palielinoties aptaukošanās procesam.

LZA īstenais loceklis Jānis Kloviņš dalījās savā pieredzē, kombinējot biobanku un veselības aprūpes sistēmas resursus, lai veiktu efektīvus ģenētiskos pētījumus Latvijā. Genoma datubāze Latvijā apvieno 35000 paraugus, kas veido tikai 1,5% no populācijas. Otrā tipa diabēts un metformīna ietekme uz to bija galvenais ziņojuma priekšmets. Noskaidrots, ka 30% gadījumu ar metformīnu slimība netiek ietekmēta. Jautājums – kā palielināt efektivitāti un kā atrast jaunus zāļu mērķus? Pētījumu rezultātā atrastas vairākas interesantas lietas, kas ietekmē mikrobiomu caur epigēnētiskajiem mērķiem – specifiska DNS metilēšana, ietekme uz ADAM8. Rezultātā metformīns aktivē insulina ražošanu un inhibē holesterīna ražošanu.

Vācijas profesors Štefāns Rose-Johns (*Stefan Rose-John*) no Ķīles Universitātes saistīja iekaisumu procesus ar vēzi, iedarbojoties caur diviem proteīniem – interleikīnu IL-6 un metālproteāzi ADAM17. Viņa pētījumu subjekts – ģenētiski noteikts zarnu vēzis (*colorectal cancer*). Viens no darba secinājumiem bija, ka reģeneratīvā un sargājošā IL-6 iekaisumu aktivitāte tiek regulēta ar ADAM17 palīdzību.

LZA īstenās locekles Jekaterīnas Ērenpreisas lekcija bija izteiktā filozofiskā manierē un bija cieši saistīta ar esošo paradīgu maiņu – šūnu pārprogrammēšanu. K. Ērenpreisas grupa >15 gadus sadarbojas ar angļu pētniekiem no prof. Marka Kraga (*Mark S Cragg*) grupas. Savā lekcijā autore stāstīja par vēža atavistisko teoriju un pāreju uz pirmatnējo vienšūnu organismu gēnu tīklu. Lai raksturotu lekcijas atraktivitāti un vērtību, pieminēšu tikai dažas akadēmiķes prezentācijā izvirzītās tēzes: vēzis ir apliecinājums sarežģītībai; vēzis pēc būtības ir rezistents; vēzis ir tuvāk dzīvības sākumam; krūšu vēža šūna ir briesmīga, bet estētiski skaista.

LZA īstenais loceklis Nikolajs Sjakste ziņoja par saviem pētījumiem sadarbībā ar Viļņas Universitātes zinātniekiem DNS un proteīnu mijiedarbības noskaidrošanā. Šī mijiedarbība nosaka tālākās kompleksu funkcijas, bet G kvadrupleksu loma šūnu kodolu organizācijā tika parādīta kā galvenais pētījumu rezultāts.

Turpinājums – 4.lpp.

LZA SENĀTA LĒMUMS

LZA Senāts 2019. gada 14. maija sēdē nolēma: Apstiprināt LZA Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas 25. aprīļa sēdes lēmumu un **piešķirt LZA goda doktora grādu** mākslas zinātnē (*Dr.h.c.art.*) mākslas vēsturniecei **Edvardei Šmitei**.

LZA Senāta priekšsēdētājs **Jānis Stradiņš**
LZA Senāta zinātniskā sekretāre **Alma Edžiņa**

“ZINĀTNES VĒSTNESIM” – 30

Tā rakstīja

1998. gada 25. maija numura pirmajā lappusē “Zinātnes Vēstnesis” publicēja LZA atklāto vēstuli Latvijas Valsts tā laika augstākajām amatpersonām. Pēc 20 gadiem – 2018. gada nogalē darbu uzsāka valsts pētījumu programma “Latviešu valoda”...

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJAS AICINĀJUMS VALSTS VĀRAS INSTITŪCIJĀM

Latvijas Republikas Valsts Prezidentam G. Ulmanim
Latvijas Republikas Saeimas priekšsēdētājam A. Čepānim
Latvijas Republikas Ministru Prezidentam G. Krastam
Pamatoties uz LZA akadēmiķa Jāņa Endzelīna piemināto konferencē “Latviešu valoda mūsdienā Latvijā” (Rīgā, 1998., 22. aprīlī) izteiktiem ierosinājumiem, Latvijas Zinātņu akadēmija aicina valsts varas institūcijas:

1. Papildināt Latvijas Republikas Satversmi ar normu, ka Latvijas Republikas valsts valoda ir latviešu valoda, turklāt šo tēzi iekļaujot vienā no Satversmes pantiem, kurus drīkst grozīt tikai ar tautas nobalsojumu (referendumu), piemēram, izveidojot jaunu 7. pantu Satversmē.

2. Valsts Prezidentam izsludināt 1999. gadu par “Latviešu valodas gadu”, kura laikā būtu īpaši nostiprināma latviešu valodas sociolingvistiskā situācija, popularizējama latviešu valodas pareiza, nesakropļota lietošana saziņas līdzekļos, veidojamas jaunas, tolerantas un metodiski efektīvas pieejas latviešu valodas apmācībā valsts valodas neapmācībā.

3. Paredzēt detalizētus ilgtermiņa latviešu valodas valsts programmas zinātnisku izstrādāšanu, kā saglabāt un sargāt latviešu valodu, šīs programmas finansēšanu nodrošinot no valsts budžeta.

Rīgā, 1998. g. 12. maijā LZA prezidents **Jānis Stradiņš**
LZA ģenerālsēkretārs **Andrejs Siliņš**

INTERFRAME–LV KONFERENCE LLU ESAF STARPTAUTISKĀS NEDĒĻAS IETVAROS

2019. gada 10. maijā Latvijas Lauksaimniecības universitātes (LLU) Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātes (ESAF) Starptautiskās nedēļas ietvaros norisinājās Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) īstenotā projekta INTERFRAME–LV, vadītāja akadēmiķe Baiba Rivža, konference “Economic Science for rural development” / “Ekonomikas zinātne lauku attīstībai”.

Starptautiskā dimensija ir valsts pētījumu programmas “Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi” projekta “Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi un to risinājumi starptautiskā kontekstā – INTERFRAME–LV” centrālā ass, jo projekta uzdevums ir izpētīt un apzināt Latvijas attīstības starptautiskos kontekstus, panākt starptautisko procesu iespējami pozitīvāku ietekmi uz Latvijas ilgtspējīgu izaugsmi. Starptautiskās konferences, kā šis forums ar dalībniekiem no Skandināvijas, Baltijas valstīm, Polijas u.c., ir viens no rīkiem pārrobežu procesu izzināšanai un sadarbības attīstīšanai. Latvijas pētnieki no LLU un Latvijas Universitātes (LU), šīs augstskolas ir starp LZA partneriem INTERFRAME–LV projektā, prezentēja uzsāktos pētījumus.

Tā Sandris Ancāns pievērsās nepieciešamajām strukturālajām pārmaiņām ilgtspējīgai nacionālās ekonomikas attīstībai. Edmunds Jansons apskatīja reģionālo augstskolu nozīmi un to konkrēto devumu reģiona cilvēkpotenciālā, un ieguldījums ne visur ir vienāds. Lindas Trapānes un Modrites Pelše tēma – uzņēmējdarbības atbalsta izaugsmi veicinošie faktori Baltijas reģionā Eiropas Savienības kontekstā. Toms Sanders, Biruta Sloka, Ieva Pūķe, Anastasija Vilciņa – par video izmantošanu darba reklāmās potenciālo kandidātu piesaistei. Biruta Sloka, Inga Jēkabsons – dažādu uzturā regulāri nepieciešamu produktu (gaļa, zivis u.c.) lietošanas iespēju mājāsaimniecībās analīze. Natālija Kostrikova, Baiba Rivža – Latvijas ekonomikā izplatītas uzskaites sistēmas (*ledger technology*) nomaiņas potenciāls. Evija Rusite, Biruta Sloka – sadarbības ar darba devējiem ietekme uz augstākās izglītības institūciju reitingu. Dace Ziediņa, Modrite Pelše – īpaša ekonomiskā zona kā inovāciju veicinātājs mazāk attīstītos reģionos.

Projekta INTERFRAME–LV mērķis ir arī jauno zinātnieku sagatavošana atbilstoši izpētītajiem aktuālajiem tautsaimniecības attīstības uzstādījumiem, tālab svarīga ir doktorantu iesaiste pētījumos un iespēja viņiem prezentēt rezultātus starptautiskās konferencēs, kā tas notika šajā gadījumā.

Sagatavoja **Ausma Mukāne**

LZA IZSLUDINA VĀRDBALVU UN JAUNO ZINĀTŅIEKU BALVU KONKURSU 2020. GADAM

Š.g. 16. aprīlī Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) Senāts pieņēma lēmumu **izsludināt LZA vārdbalvu konkursu 2020. gadam**, piešķirot šādas balvas:

Edgara Siliņa balvu fizikā;
Artura Balklava balvu zinātnes popularizēšanā;
Heinriha Skujas balvu bioloģijā;
Paula Stradiņa balvu medicīnas zinātnē vai par ievērojamu zinātnisku veikumu praktiskajā ārstniecībā;
Gustava Vanaga balvu ķīmijā;
Dītriha Andreja Lēbera balvu tiesību zinātnēs vai politikas zinātnē;

Vija Plūdoņa balvu literatūrzinātnē;
Friča Brīvēznieka balvu folkloristikā, Latvijas etnogrāfijā vai arheoloģijā;

Arvīda Kalniņa balvu mežzinātnē, koksnes pētniecībā un pārstrādē.

NĪB! Kandidātus Latvijas Zinātņu akadēmijas balvu konkursam var izvirzīt LZA īstenie locekļi, zinātnisko iestāžu padomes, universitāšu vai akadēmiju senāti vai domes. Iesniegtos darbus vērtēs katras balvas ekspertu komisija.

Izvirzot kandidātus balvai, ekspertu komisijai vienā (1) eksemplārā iesniedzami šādi dokumenti:

- 1) izvirzītāja ieteikums,
- 2) izvirzītājs darbs,
- 3) ziņas par autoru (*Curriculum vitae*), norādot darba un mājas adresi, tālruni, elektroniskā pasta adresi,
- 4) autora parakstīta īsa iesniegtā darba anotācija latviešu valodā, darba nosaukums angļu valodā.

Jaunajiem zinātniekiem 2020. gadā LZA piešķirs:

Ludviga un Māra Jansonu balvu fizikā;
Mārtiņa Straumaņa un Alfrēda Ieviņa balvu ķīmijā;

Emilijas Gudrinieces balvu ķīmijā un ķīmijas tehnoloģijā;
Zentas Mauriņas balvu literatūrzinātnē vai filozofijā un četras **Jauno zinātnieku balvas**.

NĪB! Balvas uz darbu konkursa pamata tiek piešķirtas maģistriem vai doktorantiem vai jaunajiem pētniekiem ne vēlāk kā vienu gadu pēc maģistra vai doktora darba aizstāvēšanas. Konkursam var iesniegt darbus, kurus veicis atsevišķs zinātnieks, kurš pieteikuma iesniegšanas brīdī nav vecāks par 30 gadiem.

Konkursā iesniedzami dokumenti:

1) *motivēts LZA īstenā locekļa, zinātniskā institūta vai augstākās mācību iestādes senāta vai domes ieteikums, kurā dots īss konkurssā iesniedzamā darba vērtējums un jaunā zinātnieka vispārējo zinātnisko aktivitāšu raksturojums;*

2) *konkursa darbs, norādot uz titullapas institūta vai augstskolas nosaukumu, darba nosaukumu latviešu un angļu valodā, autora vārdu, uzvārdu, pilsētu, kur tas veikts, un gadu, darba vadītāju; uz titullapas jābūt norādei LZA jauno zinātnieku darbu konkursam;*

3) *darba isa anotācija (līdz 1 lpp.) latviešu valodā, kuru parakstījis autors;*

4) *publicēto darbu saraksts (ja tādi ir);*

5) *uzziņu lapa par darba autoru: vārds, uzvārds, dzimšanas gads un datums, darba vieta, doktorantūra, maģistrantūra vai to beigšanas gads, mājas un darba adrese un tālrunis, elektroniskā pasta adrese.*

Konkursā iesniegtos darbus vērtē LZA ekspertu komisijas. Godalgotie darbi glabājas Latvijas Universitātes Akadēmiskajā bibliotēkā, pārējos izsniedz autoriem atpakaļ.

Materiāli iesniedzami LZA Zinātniskajā sekretariātā, Akadēmijas laukumā 1, 2. stāvā, 231. istabā, Rīga, LV-1524, vai attiecīgo zinātņu nodaļās (tālruni uzziņām 67223931, 67223633, 67220725, 67225889) līdz 2019. gada 27. septembrim.

HUMANITĀRO UN SOCIĀLO ZINĀTŅU SPECIFIKA UN NOZĪME SABIEDRĪBAS ATTĪSTĪBĀ

TĒZES LZA KONSĪLIJAM 2019. GADA 27. MARTĀ

Akadēmiķe Maija Kūle

Foto T. Grinbergs, LU

1. Humanitārās un sociālās zinātnes (HSZ) – mūsdienu izpratne

Dokumentā "Par prioritārajiem virzieniem zinātnē 2018.–2021. gadā", starp deviņiem prioritārajiem virzieniem četri – pieci ir HSZ. Tādējādi jāatzīmē, ka Latvijas valsti izpratne par tematisko loku, kas skar HSZ, ir pieaugusi, jo tur ir ietverta **drošība, valstiskums, zināšanu kultūra, identitāšu, vērtību u.c. tēmas**. Taču nepieciešama šo HSZ prioritāšu realizācija praktiski, ņemot vērā LZZP FLPP konkursus, ministriju pasūtījumus, zinātni augstskolās u.c.

ASV Nacionālo humanitāro zinātņu alianses prezidents Maikls Brintnēls (*Michael Brintnall*) ir pārliecināts (un tā ir lieliska definīcija humanitāro zinātņu izpratnei): "Humanitāro zinātņu publikācija nozīmē ir neapšaubāma. Tās bagātina individuālās dzīves, tās apvieno kopienas, tās veido pamatus mūsu pilsoniskajām institūcijām, tās virza mūsu vēsturi un mūsu kopīgās vērtības, tās padara iespējamu saprast un saglabāt mūsu mantojumu un tās sekmē plaši izglītota un konkurētspējīga darbaspēka rašanos".¹

Latvijā kopš valsts atjaunošanas zinātnes politikā un pārvaldībā daudzkārt neņem vērā to atšķirību (ignorē, nezina, nesaprot, nav ieinteresēti, tišuprāt to nedara), kas rezultātu, devuma, aktualitāšu salīdzinājumā pastāv starp humanitārajām un sociālajām zinātnēm, no vienas puses, un inženierzinātnēm, dabaszinātnēm, no otras puses. **HSZ zinātņu uzdevums ir novērst spekulācijas, attīstīt kritisko domāšanu, izvērst modeli "zinātne sabiedrībai"**, taču tam ir vajadzīgs vairāk līdzekļu. Humanitārās zinātnes ienes kultūru zinātnē.²

Jaunu zināšanu un inovatīvu pieeju radīšana kopumā pieder cilvēku racionalitātei, taču racionalitātes norises nav vienveidīgas.³ Atšķiras pētniecības ipatnības: vairāk individuāls darbs HSZ, vairāk kolektīvs darbs dabaszinātnēs. Ir būtiskas atšķirības – patiesība kā atvērta un patiesība kā atbilstība. Angliski šīs zinātnes jomas atdala vārdi: *science, un humanities (and arts), liberal arts, Geisteswissenschaften*. Latviski atšķirības nav, lieto kopēju jēdzienu – zinātne. Sociālās zinātnes veido savu grupu, par kuras robežām mēdz būt strīdi.

ASV plaši pazīstama un respektēta filosofe Marta Nūsbauma (*Nussbaum*) ir pārliecināta, ka viens no galvenajiem demokrātisku vērtību attīstības pamatiem ir tieši humanitārās zinātnes. Patlaban izglītība, pēc viņas domām, ir orientēta uz šauru specializāciju ātras peļņas labā.⁴ Pasaulē pēdējos gadu desmitos mēģina noiecināt humanitārās zinātnes, kas ir aplami.

HSZ bieži rada lielus individuālus darbus (monogrāfijas), bet dabas un inženierzinātnes – vairāk uz fakticitāti vērstus darbus, kas var būt pat īsi ziņojumi (*proceedings*), kuru starptautiskā publicēšana tiek godāti kā sasniegums globālajā zinātnes procesā. HSZ atšķiras gan tirgus – galvenokārt ir vietējais tirgus, bet dabaszinātnēs – globālais tirgus. Atšķiras mērķauditorijas: dabaszinātnēs tā pamatā ir zinātnieku kopiena (sasniegumu izklāsts sabiedrībai ir cita tēma), HSZ – visa sabiedrība. Universāla pieeja pastāv dabaszinātnēs un inženierzinātnēs, bet specifiski kultūrvēsturiskās interpretācijas, kas var būt pilnīgi unikālas – HSZ.

Vims Blokmanis (*Wim Blokman*), Nīderlandes Humanitāro un sociālo zinātņu institūta rektors (2013. gadā bija Latvijas zinātnes vērtēšanas ārzemju komisijas eksperts) atzīst: "Humanitārās un sociālās zinātnes nepēta universālas patiesības, kas apiet atsevišķo domājošo individu, bet gan lūkojas uz konkrētām sabiedrībām un kultūrām, pie kurām pētnieki nereti paši piederīgi. Viņu pētnieciskie vērojumi, pirmkārt, domāti sabiedrībai, lai sniegtu dziļāku ieskatu cilvēku rīcībā un taktikā un palīdzētu virzīt uzvedības maiņas. Tas nozīmē, ka primārais adresāts galvenokārt ir nevis starptautiskā, bet gan nacionālā **pētnieku kopiena**; vēl vairāk – arī nezinātnieki var būt mērķauditorijas daļa, kā politikas veidotāji, ierēdņi, lēmēji, juristi, skolotāji, žurnālisti un izglītotie pilsoņi."⁵

2. Latvija kā vienīgā vieta pasaulē...

Latvija ir vienīgā vieta pasaulē (ieskaitot HSZ pārstāvju diasporā), kur var attīstīt nacionālās HSZ par unikālām tēmām latviešu valodā. Tādēļ **nacionāli svarīgajām HSZ ir jānodrošina priekšrocība Latvijas zinātnes sistēmā**, ņemot vērā, ka unikālitate nav universalizējama. HSZ kopienai ir jārosina diskusijas, kurās jāiesaista zinātnes pārvalde, par plašāku tēmu aktualizāciju un finansējumu, kas nepieciešamas nācīgas pašizziņai, valstsgrības stiprināšanai un pilsoniskās sabiedrības u.c. tēmu attīstībai. 20% finansējums no valsts budžeta HSZ neatbilst ne valsts, ne sabiedrības vajadzībām saņemt HSZ atzinumus, tas ir jāpalielina līdz ceturtdaļai, vai pat trešdaļai no finansējuma zinātnē.

Strādājot pie unikālām HSZ tēmām, nav noliedzams, ka tās **jāskata starptautiskā kontekstā**, piem. 15. maija Latvija kā autoritatīvu apvērsumu laiks Eiropā, taču detaļu, personā-

žu, motivāciju, nosacījumu dziļākā izpēte ir Latvijas zinātnieku uzdevums, kas tiek veikts! Piemēram, apjomīgā kolektīvā monogrāfija "15. maija Latvija" (2018), "Latvieši un Latvija" (2013), "Latvia and Latvians" (2018), "Latvija: zeme, daba, tauta, valsts" (2018) u.c., taču jābūt zinātnes sistēmai, kura nodrošinātu ilgtspējīgu HSZ fundamentālo darbu sagatavošanu un izdošanu (LZZP FLPP to neļauj izdarīt, arī VPP laiks ir īss – 3 gadi).

Iesakām Izglītības un zinātnes ministrijai un Kultūras ministrijai (arī Ārlietu ministrijai, Aizsardzības ministrijai, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai) vienoties **par humanitāro zinātņu mērķprogrammu vismaz 10 gadu pētījumiem**, kas rezultējas fundamentālos izdevumos ar nacionālo un starptautisko vērtību, līdzīgi kā Valsts Kultūrkapitāla fonds apmaksā valsts nozīmes mērķprogrammas. Piemēram, nav uzrakstīta Latvijas kultūras vēsture, Latvijas ideju un filozofijas vēsture u.c., kas apjoma ziņā nevar būt kāda LZZP granta darbs, bet ir liela pētnieku konsorcijs vai LZA pienākums!

HSZ atšķirības ir jārespektē zinātnes politikā, neprasot HSZ strādāt kā dabaszinātņu, uz pozitīvisma metodoloģiju, orientētiem pētniekiem, kuru darbs pamatā būtu tikai grupveida un būtu saistīts ar lielāka skaita nelielu publikāciju iegūšanu.⁶ Minētajās kolektīvajās monogrāfijās HSZ pētnieki katrs individuāli ir rakstījuši savu sadaļu, kas vēlreiz apliecina HSZ specifisko pieeju – zinātnieks kā kultūrizglītota personība, kura redzesloks un horizontālās zināšanas pieder pie zinātnes specifikas (Hermeneitikas tēze par personības lomu zinātnē).

Nenoliedzami, ka mūsdienu zinātnē dažādu nozaru metodoloģijas savijas, dabaszinātnēs ienāk humanitārās un sociālās zinātnes metodes un otrādi, kas ir inovatīvs process, tomēr atšķirību nonivēlēšana un mērķu vienādošana uz ekonomiski un tautsaimniecībā izmērāmiem rezultātiem ved pie zinātņu nozaru balansa izjaukšanas un HSZ zinātņu apdraudējuma, humanitārajām zinātnēm prasot sasniegt tai neraksturīgus mērķus.

Latvijā zinātnes politikā 2015.–2020. g. Eiropas struktūrfondu līdzekļu izmantošanā par noteicošo tika pieņemta viedās specializācijas stratēģija (RIS3), nepievēršot uzmanību sociālo un humanitāro zinātņu nozīmīgam sabiedrībā un valsts pastāvēšanā,⁷ bet gan aicinot humanitārās zinātnes ietilpināt kādā no viedo tehnoloģiju stratēģijām.⁸

2013. gada 17. decembra MK sēdē tika izskatītas Latvijas Viedās specializācijas stratēģijas jomas un akceptēts rīcības modelis tautsaimniecības stratēģiskai attīstībai. Humanitārajām zinātnēm tur vietas bija pavisam maz, jo tehnokrātisms plaukst pilnā mērā, iedvesmojoties no Eiropas Komisijas idejām.⁹ Nav garantijas, ka jaunajā Nacionālās attīstības plānā 2021.–2027. gadam tiks atzīmēta humanitāro un sociālo zinātņu loma (LZA Senāta sēdē pēc PKC vadītāja A. Vilka uzrunas izskanēja jautājums, ka NAP uzmetumā zinātnes vispār nav), tādēļ **zinātnieku pārstāvjiem aktīvi jāpiedalās NAP tapšanā**.¹⁰

Eiropā ir plašs piedāvājums HSZ, kas iekļauts H2020¹¹, iespējas piedalīties konsorcijs kā savas valsts pārstāvjiem, startēt individuāli, panākt ekselences statusu (nozīmīgs ir VĪAA nacionālā kontaktpunkta ekspertes Lauras Bužinskās ieguldījums informācijas izplatīšanā). Taču Eiropas līmenī, veicot analīzi, atklājas arī HSZ iespēju redukcija Rietumvalstu institūcijām par labu (1/3 projektu paņem Lielbritānija, tad seko Vācija, Francija, Nīderlande).¹² EK analītiskajos pārskatos atzīts, ka post-sociālistisko valstu zinātniekiem HSZ sfērā ir mazas iespējas konkursos uzvarēt pieredzējušās un bagātās Rietumvalstu universitātes (skat. analīzi par projektu uzvarētāju sadalījumu starp ES valstīm).¹³

Tādēļ Latvijas pārstāvjiem Eiropas Savienības Parlamentā, EK, vēstniecībās būtu aktīvāk jāstrādā, lai neveidotos disbalanss projektu iegūšanā starp "vecajām" un "jaunajām" Eiropas valstīm. Var rosināt nākamajos EK zinātnes uzsaukumos prioritāri atzīt tos pieteikumus, kuros ir iesaistītas "jaunās" dalībvalstis (noteikt % līdzdalības daļu).

Ieteikumos Latvijas zinātnes attīstībai¹⁴ maz tiek minētas humanitārās zinātnes (sociālās zinātnes saņem vairāk ieteikumu), diemžēl pat Latvijas Zinātņu akadēmija neko vairāk par pieteikumu "Nacionālo un sociālo jautājumu risināšana" stabilai valsts attīstībai nav varējusi ieteikt... Tas, iespējams, liecina par pieradumu no humanitārajām zinātnēm neko negaidīt. **Iesakām LZA vairāk pievērsties HSZ aktualitāšu apzināšanai un tālāk virzīšanai, sadarbojoties ar valsts pārvaldi.**

3. HSZ rezultativitātes uzskaitījums un zinātņu metodes

HSZ rezultativitātes uzskaitījumam būtu jāseko nostādnei – *kas ir padarīts plašā spektrā?*, ņemot vērā tieši šīs jomas specifiku – nacionālās valodas attīstība, kultūras patiesības, vietējā nozīme sociālajā un personību (galu galā tas jāizprot kā kulturāls darbaspēks) attīstības jomā, zināšanu ne-instrumentalizēšana, demokrātisko vērtību spēkā noturēšana, pilsoniskās sabiedrības attīstība, valstiskuma pilnveidošana utt. **Tikai SCOPUS datu bāzē esošo rakstu angļu valodā uzskaitījums nevar būt adekvāts HSZ rezultātu apkopojums** (bāzes finansējuma piešķiruma noteikums).

V. Blokmanis (zinātņu vērtēšanas starptautisks eksperts) uzsver, ka **humanitāro zinātņu pamatvalodai vajag būt nevis angļu, bet gan nacionālajām valodām**. Šo pareizo atzinumu mēģina ignorēt Latvijas zinātnes politikas veidotāji. HSZ jomā svarīgas ir arī vācu, franču, spāņu, itāļu, krievu u.c. valodas, kuru starptautisko nozīmi nedrīkst aizēnot ar prasību pēc angļu valodas. Taču HSZ dominē angļu valoda, un, piemēram, vācu valoda vairs veido tikai 7%, franču – arī tikpat sociālo zinātņu starptautiskajā bibliogrāfijā.¹⁵

Austrijas filosofis Pauls Konrads Lismans (Liessmann) uzstājas ar tēzi, ka ir **mulīgi pakļaut humanitārās zinātnes dabaszinātņu vērtēšanas standartiem** – bibliometriskajām metodēm, rezultātu kvantitātei, citējamības uzrādīšanai, rakstu publicēšanai galvenokārt žurnālos. Grāmatas, antoloģijas un monogrāfijas ir galvenais rādītājs, kas ietekmē sa-

biedrību. Bibliometriskie kritēriji pamazām novedīs pie oriģinalitātes trūkuma humanitārā jomā, pie rezultātu elementāras kvantitātes vairošanas, publikāciju īsuma (nevis literāras izstrādātības), viduvējības un citām vainām, kas gremdēs šīs zinātnes.¹⁶

Pasaulē zināma ASV filosofe Judīte Batlere (*Judith Butler*) krājumā "The Humanities and Public Life" ar nepatiku raksta, ka humanitārajām zinātnēm prasa aizpildīt tabulas, kur jāieraksta "deliverables" (projekta izmērāms jeb taustāms rezultāts), taču **tā ir zināšanu instrumentālācija, kas nerespektē cilvēki zinātņu specifiku, un tas ir nepareizi**.¹⁷

Metožu atšķirības. Filosofijā jau sen ir attīstīta mācība par humanitāro zinātņu specifiku, metodēm (ideogrāfiskās metodes atšķirību no nototētiskās – neokantisma filosofija, dzīves filosofijas mācība par *Verstehen* un *Erklären*, fenomenoloģiskā metode, loģiskais pozitīvisms, hermeneitika, dekonstruktīvisms u.c.). Tā ir izvērstā kopš 19. gs. beigām, **atbrīvojot zinātnisko diskursu no pozitīvisma saknotiem aizspriedumiem**. Liekas, ka neviens, izņemot filosofijas nozares ļaudis, Latvijā par to nezina, tādēļ aizvēsturiskā manierē cenšas humanitārās zinātnes vienādot ar dabaszinātnisko pieeju.

Dabaszinātniskās matemātizācijas spēku izcili analizē Edmunds Huserls darbā "Mūsdienu Eiropas zinātņu krīze un transcendentālā fenomenoloģija"¹⁸, kur viņš šo varu apraksta kā matemātizēšanu un dabaszinātnes jēgiztukšošanu ar tās tehnizēšanu.

Eiropas civilizācijas pāraugšana patērētājsabiedrībā un militārisma 20. gs. spilgti apliecina **zinātņu morālo krīzi**, nepārdomājot savus pamatus. Tas šobrīd ir raksturīgs visai Eiropas un Transatlantiskajai zinātnei kopumā.¹⁹ No tā glābt var tikai kāda dziļa domāšanas krīze, kas liks attapties, lai mazinātu skriešanu pakaļ modernisma lozungiem "vairāk, vēl vairāk" un "jauns, vēl jaunāks". Vācu/itāļu filosofis Vitorio Hesle (*Hörsle*) uzskata: "Arvien vairāk atveras šķēres starp paātrinātu zinātniski-tehnisko attīstību un stagnējošo, varbūt arī regresējošo ētisko apziņu."²⁰ Zināšanas top vērtību kontekstos, taču daļu no tām aplami mēģina nošķirt no vērtībām. Notiek pastiprināta pievēršanās digitalizācijai, lielo datu bāzēm, maksīgajam intelektam, robotizācijai, taču pārāk maz tiek pievērstas uzmanības skatpunktiem – priekš kā? ar kādu vērtību?

4. HSZ sabiedriskā nozīme nacionālā valstī un pasaulē

Agresīvas ideoloģijas pasaulē pārdzimst un jauni monstri atgriežas, no tiem ir jāuzmanās tāpat kā no infekcijām. Ar mildronāta tableti (kuras formulu atklāja OSI) var ārstēt cilvēku sirdis, taču mildronāts nevar aizvietot vēstures zinātnes un filosofijas nepieciešamo klātbūtni Latvijā (un Eiropas Savienībā). Taču mildronāts skaitās Latvijas veiksmes formula, bet, piemēram, vēsturnieku argumentu virkne par Latvija okupāciju – nekas īpašs. Tas ataino disbalansu zinātņu nozīmīguma vērtējumos, kas nav pareiza.

HSZ nozīmīgums hibridkara apstākļos pieaug vairāk nekā STEM nozaru ietekme uz militāro ražošanu.²¹ Hibridkara apstākļos humanitārās zinātnes ir galvenais aizsardzības ierocis, nevis materiālie ieroci – tanki vai raķetes. Iegādāties militāro tehniku bez humanitāri patriotiskās domāšanas kultūvēšanas nozīmē izsviest naudu vējā. Starp 2% NATO noteiktā finansējuma aizsardzībai, daļai jābūt veltītai domāšanas un valstsgrības aizsardzībai.

Nozīmīga funkcija humanitārajās zinātnēs ir "**sajūtu**" **demokratizācijai**, (*sensate democracy*) t.i., sajēgas veidošana sabiedrībā par ticamo, patieso, kopējām vērtībām, spriestspējas treniņu, medijpratību, lai nekļūtu par mediju vergu un manipulējamu mulķi.

Lai saprastu situāciju ar zinātne, nepieciešama **pastiprināta humanitāro zinātņu – filosofijas, ētikas, kultūras vēstures, civilizāciju teorijas mācīšana** visos izglītības līmeņos.

Latvijā notiek otrādi – nevis pastiprināta mācīšana, bet humanitārās sfēras sašaurināšana, cerot uz caurviju kompetenču ieviešanu, kas aizplūšot visus izglītības robus. Izglītības sistēmas kritiķi ir ievērojuši fizikas, ķīmijas u.c. dabas zināšanu trūkumu skolēnu izglītībā, kas traucējot inženierzinātņu attīstību tautsaimniecības vajadzībām. Taču tas pats sakāms par humanitāro un sociālo zinātņu snieguma sliktajām zināšanām, kas atainojas vēstures ignorancē, paviršajā komunikācijā, nespējā risināt konfliktus utt. Sabiedrība cieš no zināšanu vienuspusīgas instrumentālārijas. HSZ sociālā ietekme nav tik plaša, kā vajadzētu.²²

Kā būtisks zināšanu veids modernajā pasaulē jāmin *kommunikatīvi sociālās zināšanas*. Sabiedrība funkcionē kā saziņas tīkli. Jāprot sadzirdēt, atbildēt, saprast. Izvērtēt ekonomiskos, finanšu, sociālos procesus. Nevis tos informatīvi uzskaitīt vai strukturēt, bet tieši **saprast**. Šāda veida zināšanas ir humanitāras, plūstošas, variablas un interpretatīvi papildinošas. To valoda svārstās no enkrātiskas līdz akrātiskai valodai, no analītiski kritiskas līdz metaforiski ironiskai. **Jāattīsta medijpratība kā HSZ sadaļa, lai nezaudētu hibridkarā.**

Jāatzīmē uzmanības trūkums pret HSZ pašsaprati, jēdzieniem, ar kādiem operē, aprakstot jaunas situācijas, tūlītēju konceptu ekspluatēšanu, aizrautība ar sociālo konstruktīvismu utt. (starp citu, Ilonas Kundas un līdzautoru analītiskais projekts IZM uzdevumā 2016. gadā²³ par humanitāro un sociālo zinātņu ekosistēmu neņem vērā šo zinātņu ontoloģiju – fundamentālās pašizpētes dimensiju, bet mēģina tās reducēt vairāk uz pielietojamo sfēru praktiskām vajadzībām). HSZ situācija pasaulē liecina, ka ir sarežģījumi ar HSZ apjēgumiem, ir jaunas terminoloģijas trūkums, nav attīstīta spēja unikālus procesus aprakstīt kā specifiskus fenomenus, bet tiek lietotas klišejas (piem., populisma apzīmējuma). Tādēļ **nedrīkst samazināt HSZ pašrefleksijas, jaunu virzienu veidošanas nozīmi, reducējot HSZ vērtību tikai uz pielietojamību**. HSZ ir arī fundamentāla dimensija – attīstīt pašam sevi.

RSU STARPTAUTISKĀ KONFERENCĒ DISKUTĒ, KĀ PILNVEIDOT PSIHOLOĢISKO PALĪDZĪBU

RSU profesore Kristīne Mārtinsons, akadēmiķe Baiba Rivža

Foto no RSU arhīva

No 25. līdz 27. aprīlim Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Medicīnas izglītības tehnoloģiju centrā notika 5. Starptautiskā

zinātniski praktiskā konference "Veselība un personības attīstība: starpdisciplinārā pieeja", kurā piedalījās Latvijas un ārvalstu dažādu jomu eksperti.

RSU ieguldījums valsts pētījumu programmā

Konferenci iesāka simpozījs, kas bija veltīts valsts pētījumu programmas "Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai" 3. projektam "Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi un risinājumi starptautiskā kontekstā" (INTERFRAME-LV). Iepazīstinot ar projekta norisi, tā vadītāja, LZA akadēmiķe Baiba Rivža uzsvēra, cik nozīmīgs projekta uzdevums ir novērtēt gan tautsaimniecības, gan šodienas sabiedrības modeļa atbilstību modernajiem izaicinājumiem Eiropā un pasaulē kopumā, kā arī izstrādāt vadlīnijas Latvijas valsts ilgtspējīgai attīstībai. Tādējādi tiek sniegts ieguldījums uz pierādījumiem balstītas politikas plānošanā un izstrādē.

Projekta ietvaros šogad tiek novērtēta kā ģeopolitiskie notikumi, valstu drošības apdraudējumi, klimata izmaiņas, globāli sabiedrības radikalizācijas procesi, noslāņošanās un novecoša-

na, kā arī digitalizācijas izplatīšanās ietekmē Latviju.

RSU jau šobrīd ir devusi nozīmīgu ieguldījumu projekta mērķu sasniegšanā, izstrādājot promocijas darbus, apkopojot starptautiskos un Latvijas dokumentus, veicot socioloģisko aptauju, piedaloties dažādās starptautiskās zinātniskās konferencēs, analizējot datus par drošības uztveri sabiedrībā un aktīvi sadarbojoties ar partneriem, piemēram, EK pārstāvniecību Latvijā, LDDK, Latvijas Žurnālistu asociāciju un citiem. Nākamajā gadā projekta ietvaros tiks analizēta darba devēju un ņēmēju, sabiedriskā un privātā kapitāla sadarbība, zināšanu un praktisko iemaņu tuvināšana, kā arī tolerance un iekļautība mūsdienu sabiedrībā. Savukārt 2021. gadā tiks izstrādāti tautsaimniecības un sabiedrības modeļa izveides stratēģiskie pamatvirzieni. Projekta īstenošanā kopā ar RSU ir iesaistītas vadošās Latvijas augstskolas, kas ir izcils sadarbības piemērs, jo katra no augstskolām atbilstoši tās specifikai dot savu augstas raudzes pieešanu.

Dr. psych. Kristīne Mārtinsons,
RSU profesore

HUMANITĀRO UN SOCIĀLO ZINĀTŅU SPECIFIKA UN NOZĪME SABIEDRĪBAS ATTĪSTĪBĀ

Turpinājums no 2. lpp.

5. HSZ joma: iztrūkstošais

Latvijā nostiprinās pseido-zinātnes, mānticība, misticisms, šamanisms, viltvāržu sekta, ticība burvestībām utt., kas kopumā dara kaunu Latvijas kopējā saprāta līmenim. Humanitāro un sociālo zinātņu pienākums būtu **mazināt mānticību**, taču resursi neļauj pietiekami izvērsties publiskajā telpā. Latvijas Jauno zinātnieku apvienība nāk ar iniciatīvu to apspriest RSU seminārā. Vismaz ir ar ko sākt...²⁴ Iespējams, ka tam sekos kāda LZA HSNZ sēde.

Esošā valsts vara ir pārliecināta, ka tehnoloģijas un ekonomika noturēs spēkā Latvijas pastāvēšanu un nodrošinās sabiedrības lojalitāti apdraudējuma gadījumā, bet vērtību audzināšana var pagaidīt! Tā ir pilnīga aplamība, kad valstī tiek konstatēts patriotisma, valstsgribas trūkums.²⁵ Šajā sakarā daudz lielākā mērā jāstiprina humanitārās zinātnes, **paplašinot Aizsardzības ministrijas iecerēto Valsts aizsardzības mācību skolas līdz pat mūžizglītības līmenim**, kā arī jāveic pētniecība.

6. Vajadzība pēc zinātnes pārvaldības modernizācijas

Krīzi zinātnē rada kļūdas un ilgstoši greizas orientācijas zinātnes pārvaldībā un politikā. Zinātnes pārvalde meklē iespēju realizēt galvenokārt intereses, rada birokrātiskus priekšrakstus, kuros sapin pati sevi un pētniekus, piemēram, ačgārnības, kad institūcijām nācās radīt 1 PLE "dubultniekus" postdoktoru projektu realizācijai (IZM ierēdņu kļūdu dēļ). **Būtiski jāsamazina ar zinātni saistīto birokrātisko noteikumu daudzums.**

Zinātnes pārvaldes rīcība Latvijā diemžēl nav guvusi sabiedrisko un valstisku vērtējumu, nav bijusi paškritiska un pakļauta ārējam novērtējumam, izņemot stingro Valsts kontroles ziņoju-

mu par IZM darbību zinātnes jomā 2012. gadā, kuras ieteikumi palika bez ievēribas²⁶ un iebildes METRIS ziņojumā²⁷ u.c..

Jāveicina zinātnes pārvaldības modernizācija, IZM, VIAA, LZP, SZA, u.c. iekļaujot izpratni par humanitāro un sociālo zinātņu nozīmīgumu pilsoniskās sabiedrības, hibridkara, ES un nacionālo valstu problēmu risinājumos. Jāsekmē EK nostādņu atbrīvošana no pārlieku lielas zināšanu instrumentalizācijas, strādājot kā ekspertiem un valsts pārstāvjiem Eiropas Komisijā.

Patlaban esošajos Noteikumos par bāzes finansējumu zinātnē jāmaina rezultativitātes uzskaitījums, kurā ir tikai SCOPUS, WoS datu bāzu raksti, bet iztrūkst monogrāfijas. Zinātniskas monogrāfijas (nevis kolektīvās ar 10–20 autoriem), kas balstītas uz padziļinātu pētījumu, jāietver rezultativajos rādītājos ar koeficientu 3 (sekojot Igaunijas ZP), uzskaitot zinātnisko institūciju sasniegumus bāzes finansējuma piešķiršanai.

Jāmaina Noteikumu sadaļa par LZP eksperta tiesību piešķiršanu humanitārajā nozarē, palielinot zinātniskas monogrāfijas vērtējumu, patlaban ir viens no virzieniem: 1 raksts SCOPUS, 1 zinātniska monogrāfija, 1 nozīmīgs raksts Latvijas izdevumos; taču monogrāfija nav pielīdzināma "proceeding" tipa rakstam, tā ir vismaz 3 raksta veida publikāciju vērtā.

Jāseko Lietuvas piemēram un Latvijas zinātnē LZP jānodala humanitārās un sociālās zinātnes atsevišķā Padomē, kurā tiek ievēlēti (nevis iecelti, kā LZP) labākie eksperti, kas izstrādā uz šīm zinātņu nozarēm vērstus vērtēšanas kritērijus, saskaņā tos ar valsts un sabiedrības vajadzībām. **Nacionāli nozīmīgo tēmu vērtēšanā galavārds nedrīkst būt anonīmiem ārzemju ekspertiem**, ņemot vērā, ka Latvijai ir sava nacionālā politika.

Maija Kūle,

LZA akadēmiķe, LU profesore, LU FSI direktore

INFORMĀCIJAS DIENA "VISS APR COST PROGRAMMU" LU DABASZINĀTŅU MĀJĀ 28. MAIJĀ

2019. gada 28. maijā Latvijas Universitātes Dabas mājā notiks informācijas diena "Viss par COST programmu", kurā no pirmavota – COST asociācijas ekspertiem, būs iespēja uzzināt par COST programmas darbības niansēm.

Pasākuma mērķis ir popularizēt COST (European Cooperation in Science and Technology) programmu un sniegt informāciju par dalības iespējām COST aktivitātēs.

Semināra dienas kārtībā ir informācija par šādiem tematiem:

1. Kas ir COST programma un kā tā darbojas?
2. Kas ir COST akcija un kā iesaistīties tās darbā?
3. Kā sagatavot sekmīgu COST akcijas pieteikuma projektu?
4. Pieredzes apmaiņa un Latvijas zinātnieku veiksmes stāsti piedaloties COST akcijās.
5. Atbalsta pasākumi dalībai COST programmā.

Aicināti piedalīties COST programmas akciju pieteicēji un dalībnieki, zinātnieki, doktorantūras studenti, uzņēmēji, nozaru speciālisti un citi interesenti, kas vēlas paplašināt un aktivizēt savus starptautiskās sadarbības kontaktus pētniecībā un rast jaunus sadarbības partnerus.

Semināra darba valoda – latviešu un angļu.

Dalība seminārā bezmaksas.

Online reģistrēšanās semināram atvērta līdz š.g. 27. maijam.

Kontaktinformācija:

Maija Bundule

COST programmas koordinatore Latvijā

SEMINĀROS INFORMĒS PAR PĒCDOKTORANTŪRAS TREŠĀS ATLASĒS KĀRTAS PIETEIKUMU SAGATAVOŠANU

Valsts izglītības attīstības aģentūra (VIAA) aicina piedalīties informatīvajos semināros par pieteikumu sagatavošanu pēcdoktorantūras pētniecības atbalsta programmas 3. kārtā.

Seminārā projektu pieteicējiem (Latvijā reģistrētām zinātniskajām institūcijām un komersantiem, kas nodarbina jaunos zinātniekus) sniegs informāciju par pēcdoktorantūras pētniecības atbalsta programmu un 3. atlasē kārtas nosacījumiem, pieteikumu sagatavošanu un iesniegšanu, kā arī pieteikumu vērtēšanu.

28. maija semināram ir plānots videoieraksts, kurš tiks publicēts VIAA mājaslapā. Dalībai semināros obligāta iepriekšēja pieteikšanās, veicama VIAA mājaslapā.

Semināru norises laiks un vieta:

21. maijs, plkst. 14.00–17.00 – LU, Dabaszinātņu akadēmiskais centrs, Magnum auditorija, Jelgavas iela 1, Rīga

23. maijs, plkst. 14.00–17.00 – RSU, Hipokrāta auditorija Dzirciema iela 16, C korpus, 1. stāvs, Rīga

28. maijs, plkst. 14.00–17.00 – RTU, 102. auditorija, Āzenes iela 12, Rīga

Kā ziņots, aprīļa beigās izsludināta trešā kārtā pieteikumu atlasē pēcdoktorantūras pētniecības atbalsta saņemšanai. Pieteikumu iesniegšanas termiņš ir **2019. gada 15. jūlijs**. Detalizēta informācija par projektu, konkursa nosacījumiem un iesniedzamajiem dokumentiem atrodama VIAA mājaslapas sadaļā Pēcdoktorantūras pētniecības atbalsts → Konkursi.

Kontaktinformācija:

Līga Mirlina

VIAA Pētniecības un inovācijas atbalsta politikas nodaļas vecākā eksperte

¹ Brintnall, M. *Public Witness Testimony*, 2012. Pieejams: http://appropriations.house.gov/_files/041411writtentestimonypublicwitnessespartii.pdf.

² ASV iniciatīva pret aprobežotas sabiedrības pārvarēšanu, attīstot humanitārās zinātnes u.c. *The Heart of the Matter*. Pieejams: <http://www.amacad.org>.

³ Blokman, V. Nenovērtētās humanitārās un sociālās zinātnes. *Zinātnes Vēstnesis*. 2012. gada 4. jūnijs.

⁴ Nussbaum, M. *Not for profit: why democracy needs the humanities*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2010.

⁵ Blokman, V. Nenovērtētās humanitārās un sociālās zinātnes. *Zinātnes Vēstnesis*. 2012. gada 4. jūnijs, 2.–3. lpp., pilns tulkojuma teksts pieejams: www.lza.lv/zinatnesvestnesis.

⁶ *Research into the specificities of local and national developments has retained its value, since the functioning, consequences, and meanings of social mechanisms depend much more on the context in which they operate than is the case in most of the natural science, INTERCO–SSH, How to improve international and interdisciplinary cooperation in the Social Sciences and the Humanities*. Pieejams: https://ec.europa.eu/research/social-sciences/index.cfm?pg=library&lib=policy_briefs#interco

⁷ Visos trīs ERAF konkursos "Atbalsts zinātnē un pētniecībai" atbalstītu SHZ projektu nebija vispār.

⁸ Viedās SS ir pētījumi projektā, kas pieejams: https://izm.gov.lv/images/statistika/petijumi/SHZ_ekosistemas_apraksts.pdf. RIS3 nostādnes: *Zinātnes politikas mērķis ir stiprināt Latvijas pētniecības un inovāciju kapacitāti prioritārajos virzienos zinātnē un viedās specializācijas stratēģijas jomās, lai stimulētu tautsaimniecības transformāciju uz efektīvāku resursu izmantošanu un jaunu, augstākas pievienotās vērtības preču un pakalpojumu radīšanu. Šī mērķa sasniegšanai, palielinot investīcijas un mazinot institucionālos šķēršļus, tiek veidota inovācijas sistēma, kas veicina pētniecības cilvēkkapitāla un infrastruktūras atjaunotni, rada jaunus zināšanas un stimulē tehnoloģisko progresu tautsaimniecībā.*

⁹ Ilonas Kundas un līdzautoru pētījumā būtiski paplašināta humanitāro un sociālo zinātņu lomas izpratne, kas ir labvēlīga un pareiza nostādne. "Šī pētījuma autori izvirza tēzi, ka arī Latvijā zinātnisko institūciju un SHZ izglītības loma tautsaimniecības attīstībā jāskata ne tikai instrumentāli (kas sniedz tūlītēju efektu komercdarbībā), bet daudz plašākā kontekstā, ietverot radošuma sekmēšanu (šeit nozīmīga ne tikai izglītības zinātnē, bet pirmkārt jau humanitārās zinātnes un mākslā); izpratni par to, kā ekonomisko darbību ietekmē kopienas dzīve un kā panākt, lai cilvēki gribētu dzīvot un stādāt Latvijā (SHZ nozaru dialogā ar publisko pārvaldi visos līmeņos); kā pieņemt ētiski komplicētus lēmumus, kurus neizbēgami izdod zināšanu ietilpīgu produktu radīšana (gan bioekonomika, gan IKT). Uz pašām tehnoloģijām arī varam skatīties, kā uz veida skatījumam uz pasauli, tās vērtībām un idejām par "labu dzīvi" – kas ir humanitāro zinātņu un mākslas analīzes sfēra".

¹⁰ Pieejams: <http://www.pkc.gov.lv/nap2027>.

¹¹ Pieejams: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/area/social-sciences-and-humanities>.

¹² Among the European funding programs for research, the collaborative research projects have the highest impact on international scientific collaboration within Europe and beyond, especially with regard to peripheral and semi-peripheral countries, whereas the ERC, which has become an indicator of excellence, tends to reinforce inequalities (from 2007 to 2013, 26% of the ERC funding went to the UK; 17.6% to Germany; 15% to France; 10.7% to the Netherlands; in the SSH, the UK concentrates one third of the grants). Pieejams: https://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/policy_briefs/interco-ssh_pb_042017.pdf.

¹³ Pieejams: https://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/policy_briefs/interco-ssh_pb_042017.pdf.

¹⁴ Pieejams: https://www.izm.gov.lv/images/zinatne/Nozaru_ministriju_profesionalo_nozaru_asociaciju_nevalstisko_organizaciju_un_nozaru_vadoso_uznemumu_atzinumu_apkopojums.pdf.

¹⁵ Pieejams: https://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/policy_briefs/interco-ssh_pb_042017.pdf#view=fit&pagemode=none.

¹⁶ Liessmann: *the current forms of quantitative evaluation will not foster excellence, but mediocrity in research in the humanities*.

¹⁷ Butler, J. *The Humanities and Public Life*. New York: Fordham University Press, 2014, p.16.

¹⁸ Fragments tulkots latviski grāmatā Huserls, E. *Fenomenoloģija*. Rīga: FSI, 2002.

¹⁹ Kernan, A. *What's Happened to the Humanities?* 1997.

²⁰ Hesle, V. *Mūsdienu krīze un filosofijas atbildība*. Rīga: FSI, 2011.

²¹ Small, H. *The Value of the Humanities*. Pembroke College, Oxford University Press, 2013.

²² Pieejams: https://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/policy_briefs/impact-ev_pb_122015.pdf#view=fit&pagemode=none; skat datu bāzi par sociālo ietekmi SSH pētījumos: <http://sior.ub.edu/jspui/>.

²³ Pieejams: https://izm.gov.lv/images/statistika/petijumi/SHZ_ekosistemas_apraksts.pdf.

²⁴ Pieejams: <http://lza.lv/2-seminars-vai-dzivojam-pseidozinatnes-okultisma-un-ezoterikas-uzplaukuma-laika/>.

²⁵ Skat. Levits, E. *Valstsgriba*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019.

²⁶ Skat. LZP sēdi un norādes uz dokumentiem: http://www.lzp.gov.lv/index.php?option=com_content&task=&id=0&Itemid=54&limit=9&limitstart=108;VK_zinojums_2015.09_jau_ir_izdzests. http://www.lrvk.gov.lv/upload/zin_zinatne_20Feb2012.pdf.

²⁷ Pieejams: <https://bookshop.europa.eu/lv/emerging-trends-in-socio-economic-sciences-and-humanities-in-europe-pbKl-NA23741/>.

PAR BALTĪJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJU INTELEKTUĀLĀS SADARBĪBAS 16. KONFERENCI "ĢĒNI: NO PAGĀTNES LĪDZ NĀKOTNEI"

Turpinājums no 1. lpp.

Divas Latvijas pārstāvju lekcijas bija saistītas ar ģenētikas metožu pielietojumu graudaugu un augļu koku pētījumos. LZA īstenais loceklis Īzaks Rašals nodarbojas ar graudaugu ģenētikas metožu aprobāciju un pielietojumu. Atbilde uz jautājumu – kāpēc jānodarbojas ar kultūraugu audzēšanu un to ģenētiku ir saprotama, redzot audzēšanas mērķus. Un tie ir – augstākas ražas, augu rezistence pret dažāda veida stresu un produktu kvalitāte. Kāpēc vajadzīga kultūraugu ģenētiskā daudzveidība? Lai palielinātu ziemcietību un izturību pret jaunām slimībām! Augu ģenētiskās daudzveidības pētījumi veikti kopš 1995. gada, pateicoties starptautiskai sadarbībai, kas plaši attīstījies Baltijas un Ziemeļvalstu starpā. Sadarbības rezultāti vienmēr tika apspriesti Baltijas ģenētiķu kongresos, no kuriem nesenākais norisinājās Rīgā, 2018. gada oktobrī.

LZA korespondētājloceklis Gunārs Lācis par savu kultūraugu pētījumu objektiem izvēlējies saldus ķiršus un smiltsērķškus, un no sēņu slimībām – ābeļu kraupi (*venturia inaequalis*). Ja smiltsērķšku vidū galvenie izcaicinājumi bija jaunu kultivāru izveidošana, tad saldaļiem ķiršiem noteicošā bija apspiešanas kvalitāte. Katrā gadījumā tika apskatīti vairāk nekā 100 genotipi, ieskaitot S-ģēna alēles. Darbā tika izmantoti arī Kanādas latviešu selekcionāra Kārļa Lapiņa pētījumi. Ābeļu kraupja gadījumā netika atrasta cieša sakarība starp slimību un ģēniem, tāpēc nākotnes uzdevumi ir saistīti ar jaunu ģēnu meklējumiem, kas būtu atbildīgi par rezistenci.

Par ZA Eiropas cilvēku ģenētisko daudzveidību lekciju lasīja Tartu Universitātes Genoma Institūta direktors **Maits Metspalu**. Viņš Kalifornijas Universitātē Berklijā 2012.–2013. gados ieguva zināšanas seno DNS (*ancient DNA*) pētīšanas metodēs un seno DNS rekonstrukcijā. Igaunijas biobankas dati parādīja, ka ir lielas ģenētiskas atšķirības starp DA Igaunijas (2300 genoma paraugi) un pārējās Igaunijas (200000) datiem. Ģenētiskā analīze uzdod arī vēl citus jautājumus, uz kuriem atbildes prasa nākotnes pētījumus, jo izrādās, ka 40% Igaunijas vīriešu Y hromosoma ir no Sibīrijas.

Pirmās dienas konferences noslēgumā svinīgi tika pasniegtas Baltijas Zinātņu akadēmijas medaļas trim Baltijas valstu ievērojamiem ģenētiķiem par augstiem sasniegumiem savā zinātnes nozarē un par zinātniskās sadarbības stiprināšanu Baltijas valstu – Lietuvas, Igaunijas un Latvijas – starpā. Medaļu saņēma Tartu Universitātes profesore **Maris Lāna** (*Laan*), Viļņas Universitātes profesors **Vaidutis Kučinskis** (*Kučinskis*) un LZA akadēmiķis, Latvijas Universitātes profesors **Īzaks Rašals**.

Konferences otrā diena bija veltīta tikai lietuviešu pētījumu ziņojumiem dažādās, ar sabiedrību saistītās ģenētikas jomās – lingvistikā un arheoģenētikā. Šeši runātāji iepazīstināja ar Lietuvas un Baltijas valstu iedzīvotāju etnoģenēzi. Ģenētikas metožu piesaistīšana pētījumiem mūsdienās ļauj pārskatīt gan nepilnīgu, gan strīdīgu vēstures faktu interpretāciju. Kā interesantāk būtu jāpiemin Lietuvas ZA īstenais loceklis, profesore **Grasīdas Blažienis** salīdzinošais pētījums par trim baltu valodām. Viņas pētījums bija saistīts ar lietuviešu valodas izcelsmes pārskatīšanu. Agrāk uzskatīja, ka baltu valodas pieder indoeiropiešu valodu saimes baltu-slavu atzaram. Baltu valodās runāja galvenokārt teritorijās, kas Ziemeļeiropā pēlās uz austrumiem un dienvidaustrumiem no Baltijas jūras. Pētnieki viņus parasti uzskatīja par vienas valodas saimi, kas sadalīta divās grupās: rietumbaltiem (satur tikai izmirstošas valodas) un austrumbaltiem (satur divas dzīvās valodas – lietuviešu un latviešu). Austrumu tiltu diapazons reiz sasniedza Urālu kalnus. Senprūšu – rietumbaltu valoda, kas izzdusi 18. gadsimtā, ir visarhaiskāka no baltu valodām. Tagad virzienā no rietumiem uz austrumiem iedalījums ir sekojošs: Pomerānijas-Rietumu-Austrumu-Dņepras baltu valodas. Seno arheologu iegūto paraugu DNS pētniecība un to nozīme Lietuvas vēstures izziņāšanā bija Lietuvas ZA akadēmiķa, profesora **Rimanta Jaunkauska** (*Rimantas Jankauskas*) ziņojuma priekšmets. Lietuvas Vitauts Dižs Universitātes profesors **Darjuss Danusevičs** (*Darius Danusevičius*) ziņoja par Eiropas starpvalstu

pētījumiem par skotu priedes migrāciju Eiropā pēdējā pēclēdus periodā.

Tikai nedēļu pirms šīs konferences – 25. aprīlī – Lietuvas ZA Bioloģijas, medicīnas un ģeozinātņu nodaļa un Lauksaimniecības un meža zinātņu nodaļa sadarbībā ar Viļņas Universitāti un Lietuvas Lauksaimniecības un mežsaimniecības pētniecības centru organizēja konferenci-diskusiju "**Genoma rediģēšana – izcaicinājumi un iespējas**". Tās atklāšanā runāja Lietuvas Zinātņu akadēmijas prezidents, profesors **J. Banis** un nodaļu vadītāji – profesors **Zenons Dabkevičs** (Zenonas Dabkevičius) un profesors **V. Kučinskis**.

Profesors Virģinijs Šikšnis (*Virģinijs Šikšyns*) no Viļņas universitātes iepazīstināja ar genoma rediģēšanas tehnoloģijām un atzīmēja, ka tās paver neierobežotas iespējas gan medicīnā, gan lauksaimniecībā. Augu selekcijā genoma rediģēšanas ceļš ir ievērojami isāks nekā medicīnā. Genoma rediģēšana ir kontrolēts process, un to nevajadzētu attiecināt uz ģenētiski modificētiem organismiem (ĢMO). Viļņas Universitātes Dzīvības zinātņu centra profesors **Gintars Valinčus** (*Gintaras Valinčius*) parādīja ekonomisko izdevīgumu, ko dod CRISPR tehnoloģiju pielietošana. Politiski nav pietiekami apņēmīgi, lai apstiprinātu CRISPR metodes piemērošanu, lai gan liela skaita uzņēmumu dibinātāji, kas spēj pielietot CRISPR metodi (*Thermo Fisher* un citi), ir zinātnieki, kas ir gatavi tās veiksmīgai piemērošanai. Šie uzņēmumi strādā ar inovatīvām un drošām tehnoloģijām, ražo bioloģiskus produktus ar augstu pievienoto vērtību un ir starp lielākajiem nodokļu maksātājiem. Runātājs uzsvēra, ka būtu lietderīgi Lietuvā izveidot genoma rediģēšanas tehnoloģiju un kompetences centru, lai veiktu pētījumus un veiktu uzņēmējdarbību.

Lietuvas Lauksaimniecības un mežsaimniecības pētījumu centra direktors **Dr. Gintars Brazauskis** (*Gintaras Brazauskas*) sniedza pārskatu par genoma modifikācijas un rediģēšanas metožu pielietošanas pieredzi un perspektīvām lauksaimniecībā un norādīja, ka šobrīd pasaulē tiek kultivētas desmit ģenētiski modificētas augu sugas. ĢMO audzē 24 valstis un importē 43 valstis, starp tām arī Eiropas Savienība (ES). 2015. gada ES regula sniedz iespēju dalībvalstīm brīvi izvēlēties ĢMO audzēšanu. Atšķirībā no ĢMO, ģēnu rediģēšanas metožu izmantošana atbilst patērētāju vēlmēm un ir droša, un šī iemesla dēļ ierobežojumus, ko piemēro ĢMO, nevajadzētu attiecināt arī uz ģēnu rediģēšanas metodēm.

Ieviešot genoma modifikācijas un rediģēto pētījumus dārkopības un olerikultūras jomā, profesors **Vidmants Stanis** (*Vidmantas Stanys*) atzīmēja, ka augļu un dārzeņu īpašības, kas ir labvēlīgas patērētājiem, tika izstrādātas ar ģēnu rediģēšanas palīdzību. Ģēnu rediģēšanu raksturo ārkārtīgi augsta precizitāte. Šī metode palīdz izstrādāt tādas augu un patērētāju kvalitātes īpašības kā augu rezistence pret vīrusiem un bagātīnāt tos ar labvēlīgu iedarbību.

Diskusijas dalībnieki vienojās, ka ģēnu rediģēšana ir inovatīva tehnoloģija, kas ievērojami paplašina pašreizējās iespējas pilnveidot kvalitatīvus produktus un rūpēties par cilvēku un dzīvnieku veselību. Tā kā ir ļoti svarīgi izskaidrot ģēnu rediģēšanas tehnoloģiju iespējas un priekšrocības plašai sabiedrībai un lēmumu pieņēmējiem, konference izstrādāja rezolūciju, ko parakstīja Lietuvas Zinātņu akadēmijas prezidents prof. **J. Banis**, Viļņas universitātes rektors prof. **Artūrs Žukausks** (*Artūras Žukauskas*), Lietuvas Lauksaimniecības un mežsaimniecības pētniecības centra direktors. **G. Brazauskis** un viens no šīs tehnoloģijas saņēmējiem prof. **V. Šikšnis**. Rezolūciju apstiprināja un parakstīja 28 konferences dalībnieki – Lietuvas Zinātņu akadēmijas locekļi, profesori, doktoranti un speciālisti. Ar Rezolūcijas tekstu var iepazīties LZA mājaslapā.

Nākamā Baltijas ZA intelektuālās sadarbības konference paredzēta Tallinā 2021. gadā, un, visticamāk, tā risinās inženierzinātniskās zinātnes problēmas.

Dr.chem. Pēteris Trapencieris,
LZA īstenais loceklis

LĪDZ 31. MAIJAM VĒL VAR IESNIEGT PIETEIKUMUS LATVIJAS–LIETUVAS– TAIVĀNAS ZINĀTNISKĀS SADARBĪBAS PROJEKTU KONKURSAM

Konkursam var iesniegt pētījumu projektu pieteikumus visās zinātnes nozarēs. Projekta dalībnieki var būt universitātes, augstskolās un zinātniskajās institūcijās strādājošie zinātnieki un akadēmiskais personāls. Projektā piedalās visu trīs Fonda dalībvalstu – Latvijas, Lietuvas un Taivānas – zinātnieki.

Projekta izpildes maksimālais laiks ir trīs gadi.

Projekta pieteikumu gatavo atbilstoši konkursa nolikumam, aizpildot Fonda apstiprināto projekta pieteikuma veidlapu. Projekta īstenošanā iesaistītie Latvijas, Lietuvas un Taivānas zinātnieki projekta pieteikumu iesniedz katrs savas valsts par konkursu atbildīgajā institūcijā.

Latvijas Zinātnes padome organizē un nodrošina projektu zinātniskās kvalitātes izvērtēšanu Latvijā atbilstoši noteiktajiem zinātniskās kvalitātes kritērijiem, pamatojoties uz Latvijas Zinātnes padomes izstrādātu un ar Izglītības un zinātnes ministriju saskaņotu projektu zinātniskās kvalitātes novērtēšanas metodiku.

Informāciju par Fondu un 2019. gada projektu pieteikumu konkursu angļu valodā var atrast Fonda interneta vietnē, kas atrodas Lietuvas Izglītības un zinātnes ministrijas mājaslapā.

Projekta partneru meklēšanā palīdzēs Lietuvas Izglītības un zinātnes ministrijas mājaslapa.

Fonds katram sekmīgā projekta dalībniekam piešķir finansējumu:

- eksaktajās zinātnēs – 25 000 USD/gadā;
- humanitārās un sociālās zinātnēs – 20 000 USD/gadā.

Latvijas partneris projekta iesnieguma veidlapu iesniedz vienā eksemplārā elektroniskā dokumenta formātā parakstītu ar drošu elektronisko parakstu un apliecinātu laika zīmogu, nosūtot uz e-pasta adresi info@viaa.gov.lv un cc: liva.grinevica@viaa.gov.lv.

Latvijā projekta pieteikuma iesniegšanas termiņš ir 2019. gada 31. maijs plkst. 17.00.

Konkursa rezultātu paziņošana paredzēta 2019. gada decembrī. Projektu īstenošanas uzsākšana plānota ar 2020. gada 2. janvāri.

Kontaktinformācija:

Maija Bundule, Līva Grīneviča, VIAA Zinātnes, pētniecības un inovāciju politikas atbalsta departaments Pētniecības starptautisko programmu nodaļa

Aizstāvēšana

2019. gada 21. maijā plkst. 10.00 Biznesa augstskolā Turība, Rīgā, Graudu ielā 68, C108. telpā notiks promocijas padomes Vadībzinātnē atklātā sēde, kurā

ANDRIS VANAGS

Aizstāvēs promocijas darbu "**Mazo un vidējo uzņēmumu konkurētspējas paaugstināšanas iespējas, izmantojot partnerības pilnveidošanas modeli**".

Recenzenti: *Dr.oec.* Artūrs Zeps, *Dr.oec.* Jānis Vanags, *PhD* Maria Koča.

Ar promocijas darbu var iepazīties Biznesa augstskolas Turība Bibliotēkā, Rīgā, Graudu ielā 68.

* **

2019. gada 31. maijā plkst. 13.00 Latvijas Lauksaimniecības universitātes Ainavu arhitektūras katedras telpās Rīgas ielā 22, Jelgavā, Valdekas pils zālē

AIJA GRIETĒNA

aizstāvēs promocijas darbu "**Ainavu telpas un iekštelpas mijiedarbe Latvijas izglītības un mākslas ēku arhitektūrā**" doktora grāda iegūšanai arhitektūras nozarē ainavu arhitektūras apakšnozarē.

Recenzenti: *Dr. Elke Mertens* (Neubrandenburgas Lietišķo zinātņu Universitāte, Vācija); *Dr. Kestutis Zaleckis* (Kauņas Tehniskā Universitāte, Lietuva); *Dr. Kadri Maikov* (Igaunijas Dzīvības zinātņu Universitāte).

Ar promocijas darbu var iepazīties LLU Fundamentālajā bibliotēkā Jelgavā, Lielā ielā 2 un internetā http://lufb.llu.lv/promoc_darbi.html.

* **

2019. gada 3. jūnijā plkst. 14.30 Rīgas Tehniskās universitātes Informācijas tehnoloģijas nozares promocijas padomes P-07 atklātajā sēdē Rīgā, Sētas ielā 1, 202. auditorijā

JEGORS FJODOROVŠ

aizstāvēs promocijas darbu "**Riska prognozēšana nepārtraukto laika modeļu ietvaros tehnoloģiju un tirgus novērtēšanai**" inženierzinātņu doktora grāda iegūšanai.

Recenzenti: *Dr.sc.ing.* Jānis Grabis (Rīgas Tehniskā universitāte, Latvija); *Dr.sc.ing.* Irina Arhipova (Latvijas Lauksaimniecības universitāte, Latvija); *PhD Gintautas Tamulevičius* (Viļņas Universitāte, Lietuva).

Ar promocijas darbu var iepazīties RTU Zinātniskajā bibliotēkā (Rīgā, Paula Valdena ielā 5) un internetā <http://www.rtu.lv> (Doktorantiem -> Promocija -> Promocijas darbi).

* **

2019. gada 10. jūnijā plkst. 14.30 Rīgas Tehniskās universitātes Informācijas tehnoloģijas nozares promocijas padomes P-07 atklātajā sēdē Rīgā, Sētas ielā 1, 202. auditorijā

SINTIJA PETROVIČA

aizstāvēs promocijas darbu "**Pedagoģiskā moduļa realizācija emocionāli intelektuālā mācību sistēmā**" inženierzinātņu doktora grāda iegūšanai.

Recenzenti: *Dr.habil.sc.ing.* Zigurds Markovičs (Rīgas Tehniskā universitāte, Latvija); *Dr.sc.ing.* Arnis Čirulis (Vidzemes Augstskola, Latvija); *Dr. Ginevra Castellano* (Upsālas Universitāte, Zviedrija).

Ar promocijas darbu var iepazīties RTU Zinātniskajā bibliotēkā (Rīgā, Paula Valdena ielā 5) un internetā <http://www.rtu.lv> (Doktorantiem -> Promocija -> Promocijas darbi).

* **

2019. gada 17. jūnijā plkst. 11.00 Latvijas Lauksaimniecības universitātes Pedagoģijas promocijas padomes atklātajā sēdē Jelgavā, J. Čakstes bulv. 5 LLU Tehniskās fakultātes Izglītības un mājsaimniecības institūtā 502. auditorijā

TATJANA ŠINKUS

aizstāvēs promocijas darbu "**Transformative Learning for Professional English Language Competence Development in Business Administration Studies**" ("Transformatīvā mācīšanās profesionālās angļu valodas kompetences attīstībai uzņēmējdarbības vadības studijās") pedagoģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai.

Recenzenti: *Dr.paed.* Ineta Lūka (Biznesa augstskola "Turība"); *Dr.paed.* Astrida Skrinda (DU); *Dr.paed.* Vija Dišlere (LLU).

Ar promocijas darbu var iepazīties LLU Fundamentālajā bibliotēkā Jelgavā, Lielā ielā 2 un internetā http://lufb.llu.lv/promoc_darbi.html.

* **

2019. gada 18. jūnijā plkst. 14.00 LU Humanitāro zinātņu fakultātes (Visvalža ielā 4a, Rīgā) 402. auditorijā notiks LU Literatūrzinātnes, folkloristikas un mākslas zinātnes nozares promocijas padomes atklātā sēde, kurā disertāciju filoloģijas doktora grāda iegūšanai aizstāvēs

AUSTRA CELMIŅA-KEIRĀNE.

Temats – "**Latviešu mitoloģija vizuālā un verbālā tekstā (1880–1945)**".

Recenzenti: *Dr.art.* Valdis Muktupāvels (LU), *Dr.philol.* Gatis Ozoliņš (DU); *Dr.art.* Kristiāna Ābele (LMA).

Ar promocijas darbu var iepazīties LU Daudznozaru bibliotēkā un LU Humanitāro zinātņu fakultātes 304. telpā.

* **

2019. gada 18. jūnijā, plkst. 16.00 Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultātē, Jelgavas ielā 1, 702. telpā, LU Ķīmijas zinātņu nozares promocijas padomes atklātajā sēdē

ANNA NIKITJUKA

aizstāvēs promocijas darbu: "**Metaloproteīnāžu HDAC un ADAM potenciālo inhibitoru iegūšana un ar to saistīta sintēzes metožu izveide**" ķīmijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai.

Recenzenti: *Dr.chem.* Edgars Sūna (LU), *Dr.chem.* Ērika Bizdēna (RTU), *Dr.chem.* Vilnis Liepiņš (SIA "Bapeks").

Ar promocijas darbu var iepazīties Latvijas Universitātes bibliotēkā, Raiņa bulvārī 19.

* **

2019. gada 30. aprīlī RTU Transporta un satiksmes nozaru promocijas padomes P-22 atklātā sēdē **RUTA BOGDANE** aizstāvēja promocijas darbu un viņai piešķīra inženierzinātņu doktora zinātnisko grādu "Transporta un satiksmes" nozares "Gaisa transports un infrastruktūra" apakšnozarē. Balsošanas rezultāti: par – 7, pret – 0, nederīgi biļeteni – 1.

* **

2019. gada 30. aprīlī RTU Transporta un satiksmes nozaru promocijas padomes P-22 atklātā sēdē **VLADISLAVS ŽAVTKĒVIČS** aizstāvēja promocijas darbu un viņam piešķīra inženierzinātņu doktora zinātnisko grādu "Transporta un satiksmes" nozares "Udens transports un infrastruktūra" apakšnozarē. Balsošanas rezultāti: par – 8, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

* **

Daugavpils Universitātes Bioloģijas promocijas padomes atklātā sēdē 2019. gada 10. maijā **INESE GAVARĀNE** aizstāvēja promocijas darbu un viņai tika piešķirts bioloģijas doktora zinātniskais grāds (*Dr. biol.*) bioloģijas nozarē ekoloģijas apakšnozarē.

Balsošanas rezultāti: par – 6, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

* **

LU Ķīmijas zinātņu nozares promocijas padomes atklātā sēdē 2019. gada 10. maijā **ARTIM KINĒMAM** tika piešķirts ķīmijas doktora zinātniskais grāds (*Dr.chem.*) ķīmijas nozares organiskās ķīmijas apakšnozarē. Balsošanas rezultāti: par – 8, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

Redaktore Ilze Boldāne–Zelēnkova

"Zinātnes Vēstnesis"

Laikraksts iznāk kopš 1989. gada.

Reģistrācijas apliecība nr. 75.

Izdevējs: Latvijas Zinātņu akadēmija, Latvijas Zinātnes padome, Latvijas Zinātnieku savienība.

"Science Bulletin". Latvian Academy of Sciences, Latvian Council

of Science, Association of Latvian Scientists.

"Zinātnes Vēstnesis" redakcijas padome: akadēmiķis Tālavas Jundzis (vadītājs), LZA Prezidents Ojārs Spārītis, LZA ģenerālraksturs Andrejs Siliņš, LZA Senāta priekšsēdētājs Jānis Stradiņš, akadēmiķi Raita Karnīte, Baiba Rivža, Jānis Spigulis, Pēteris Trāpen-

cieris, un LZA sabiedrisko attiecību speciāliste Ilze Stengrevica;

Jānis Kloviņš un Arnis Kokorevičs (LZP); Uldis Grāvičs (LZS).

Redakcija: Rīgā, Akadēmijas laukumā 1.

Tālr. 67212706, 67225361, 26593299, fakss 67821153.

E-pasts: zinatnes.vestnesis@lza.lv, <http://www.lza.lv>

Indekss 77165.

Iespiests: SIA Zemgus LB